

ст. ас. ВАЛЕНТИНА АЛЕКСАНДРОВА

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ "НЕОФИТ РИЛСКИ", гр. БЛАГОЕВГРАД

ФИНАНСОВ КОНТРОЛ В СФЕРАТА НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ

FINANCIAL SUPERVISION IN THE SPHERE OF PUBLIC FINANCE

Senior Ass. Prof. VALENTINA ALEKSANDROVA

SOUTH-WESTERN UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI", BLAGOEVGRAD

Abstract: Control in the sphere of public finance is outer (supervision) or inner (audit) depending on whether it is done for the purposes of the legislative or the executive power. The system of state organs entitled to do the two types of financial control includes the organs of the executive power and those under the direction of the People's Assembly. The Audit Council and the Agency for State Control are of major importance. The organs of the executive power carry out state audit on the grounds of their being part of the controlled system. This type of control has been studied in detail and a great number of research works are dedicated to it. Of particular interest for our study is the functioning of the organs of financial control which are not part of the system of the executive power since they are comparatively new organs with a new legal regulations of its status, competences and organization of their functions. This research attempts at giving a brief normative characteristic of the functioning of the Audit Council, the Committee for Financial Supervision and of the Bulgarian People's Bank as main organs of the outside financial control.

Key words: public finance, financial control, Audit Council, Agency for State Control

Финансовият контрол е форма на държавния контрол за законност и целесъобразност на действията по повод акумулирането, разпределянето и използването на публичните финанси във всички звена на финансовата система.

Правната уредба на дейността за осъществяване на финансовия контрол се съдържа в Конституцията, финансовите закони и подзаконови актове, регулиращи организацията, структурата и компетентността на органите за финансов контрол.

Контролът в сферата на публичните финанси, в зависимост от това дали се осъществява за нуждите на законодателната или на изпълнителната власт, се дели на външен или вътрешен. Системата на държавни органи осъществяващи финансов контрол включва органите на изпълнителната власт и тези, подчинени на Народното събрание. Основно място сред тези органи заемат Сметната палата и Агенцията за държа-

вен вътрешен финансов контрол. Разликата между двете одитни институции се изразява в следното:

Първо - АДВФК е част от изпълнителната власт, а членовете на Сметната палата се назначават от Народното събрание.

Второ - Сметната палата осъществява одит за нуждите на законодателната власт, а АДВФК извършва одит от името и за нуждите на изпълнителната власт, с цел тя да бъде предпазена от критики от страна на Сметната палата. Тези две основни разлики са предпоставка одитът, извършван от АДВФК да се нарича "вътрешен", т.е. по линия на изпълнителната власт, а Сметната палата да се разглежда като орган за "външен" контрол.

Обект на изследване в настоящата работа е контролът, осъществяван от Сметната палата, Комисията за финансов надзор и Българската народна банка, като органи за външен финансов

контрол и надзор. Те са органи със специална финансова компетентност - имат своя специфичен финансов предмет на дейност, обуславящ и особената им характеристика и място във финансовата система. Спецификата им се изразява в следните особености: дейността им се регламентира със закон; извършват специфична финансова дейност; към администрацията, работеща в тези институции, се предявяват изисквания за степен на професионална квалификация и ценз; наред с административните методи прилагат в работата си и гражданско-правни методи; включват се във финансовата система посредством определени връзки. Такива финансови органи са Българската народна банка, Сметната палата и Комисията за финансов надзор. Това са органи, които имат специфичен предмет на дейност, чиято съвременна правна регламентация е обект на нашето внимание.

Висшата одитна институция на РБългария е Сметната палата, чието създаване е предвидено в Конституцията на РБългария от 1991 г. Сметната палата функционира съобразно разпоредбите на Закона за Сметната палата и извършва външен одит на бюджета и други публични средства и дейности. Сметната палата има самостоятелен бюджет и законово регламентирана независимост от изпълнителната власт. Сметната палата е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище в град София. Има териториални поделения, ръководители на сектори и директори, като съгласно чл. 10, ал.4 от ЗСП органи на Сметната палата са Директорите на териториалните поделения, ръководителите на сектори, одиторите и стажанто-одиторите. Дейността ѝ се осъществява от одитори, обособени в отделения и сектори. Нейната основна задача е да допринесе за доброто управление на бюджетните и другите публични средства, като и да предоставя на Народното събрание надеждна информация за

използването на публичните средства съгласно принципите за законосъобразност, ефективност, ефикасност и икономичност, както и за достоверното отчитане на изпълнението на съответните бюджети.

Сметната палата одитира дейността по изграждане и функциониране на системите за финансово управление и контрол в бюджетните организации.

Сметната палата осъществява одит на бюджетите и на извънбюджетните сметки и фондове на разпоредителите с бюджетни кредити и по управлението на тяхното имущество, а именно на:

- държавния бюджет;
- бюджета на държавното обществено осигуряване;
- бюджета на националната здравноосигурителна каса;
- бюджетите на общините;
- други бюджети приемани от Народното събрание;
- самостоятелните бюджети на Българската академия на науките, държавните висши училища, Българското национално радио, Българската национална телевизия и други автономни бюджети;
- бюджетните и извънбюджетните средства, предоставяни на лица, осъществяващи стопанска или нестопанска дейност;
- средствата от фондове и програми на Европейския съюз, включително управлението им от съответните органи и крайните ползватели на средствата;
- бюджетните разходи на Българската народна банка и тяхното управление, както и формирането на годишното превишение на приходите над разходите на БНБ, дължимо към държавния бюджет и други взаимоотношения на банката с държавния бюджет;
- възникването и управлението на държавния дълг и използването на дълговите инструменти;
- постъпленията от приватизация и концесии по съответните сметки, тяхното разпределяне и разходване;

-изпълнението на международни спогодби, договори, конвенции или други международни актове, когато това е предвидено в самия международен акт или е възложено от оправомощен орган;

-други публични средства и дейност, когато това и е възложено със закон.

Независимостта на Сметната палата се гарантира от Одитните стандарти на ИНТОСАИ, по начина, по който е дефинирана с Декларацията от Лима. Дефиницията гласи, че свободата на Върховната одиторска институция означава тя да действа по отношение на одитните въпроси в съответствие със своите одитни правомощия, без външни указания или намеса от всякакъв вид. Това е заложено в Конституцията на Република България и в Закона за Сметната палата от 1995 г. Сметната палата действа независимо, т.е. без намеса от страна на правителството или други органи при избора на одитния подход, проучване на обекти за одит и докладването във връзка с извършена одитна дейност. Сметната палата извършва последващ одит в съответствие с международните одитни стандарти на ИНТОСАИ. Сметната палата има неограничен достъп до одитираните лица. Длъжностните лица в одитираните обекти са задължени да оказват съдействие на органите на Сметната палата при изпълнение на служебните им задължения. При извършване на одити, длъжностните лица на одитираните обекти не могат да се позовават на държавна, служебна, търговска, банкова или друга защитена от закона тайна. При отказ за съдействие се налагат санкции.

На основание чл.41 ал.1 от действащия Закон за Сметната палата, Сметната палата изпраща на ръководителя на одитирания обект доклад за резултатите от проверките с предложения за отстраняване на констатиранияте нарушения.

Сметната палата на Република България притежава необходимите

структури и квалифициран персонал, способен да извърши независим външен одит на публичните средства, включително и на средствата, предоставени от ЕС. Създаден е отдел за евроинтеграция и одит на средствата u1086 от ЕС както и отдел за разработване на стандарти и методи за одит, в съответствие със стандартите на ИНТОСАИ и европейските указания за тяхното прилагане. Възможностите за ефективно прилагане на *acquis communautaire* се повишават чрез подобряването на квалификацията на човешките ресурси. Завишени са изискванията за подбор и назначаване на кадри в Сметната палата. Осъществява се обучение за прилагане на най-добрите европейски практики в одитната дейност чрез съвместни семинари с експерти от СИГМА и от Сметните палати на страните-членки на ЕС.

С цел да се подготви за бъдещото управление и контрол на Европейските структурни фондове при присъединяването си, България е развила добър финансов контрол при усвояването на Европейските предприсъединителни фондове. На 26 февруари 1998 г. между правителството на Република България и Европейската комисия беше подписан Меморандум за изграждането на Национален фонд и Централно звено за финансиране и договориране. На 11 февруари 1999 г. Народното събрание ратифицира Меморандум за изграждането на Националния фонд като централен трезорен орган, отговорен за управлението на средствата, предоставени от Европейските общности. Меморандумът определя Сметната плата за външния одиторски орган по отношение на прилагането на финансовите споразумения. Всяка година на Европейската комисия се представят План за одити и резюме на одитите. С измененията от 19.09.2000 г. в Устройствения правилник на Министерство на финансите (приети с наредби на Министерски съвет 215/1999 и 186/2000 г.) Националният фонд стана структурна

единица със статут на дирекция в Министерство на финансите. Функциите на Централното звено за финансиране и договориране включват: подпомагане на ръководителите на програми, управление на програми и проекти по Phare, извършване на плащания след проверка на всички документи; постоянен контрол на процедурите по Phare. Съгласно чл. 4, ал. 1 от ЗДВФК, "Държавният вътрешен финансов контрол обхваща финансовата дейност на разпоредителите с бюджетни кредити по републиканския бюджет и разпоредителите със средства по програми на ЕС". По този начин одитът, осъществяван от Агенцията по отношение на средствата от ЕС и от Държавния бюджет се извършва на единна основа.

Сметната палата се отчита за дейността си пред Народното събрание. Съгласно чл. 46 от ЗСП, Сметната палата внася в НС: отчет за дейността за предходната година; доклади по отчетите за изпълнението на държавния бюджет, бюджета на държавното обществено осигуряване, бюджета на Националната здравноосигурителна каса и по бюджетните разходи на Българската народна банка за предходната година; докладите за извършени одити и заверка на годишните финансови отчети на бюджетните организации-първостепенни разпоредители с бюджетни кредити и на бюджетните организации-второстепенни разпоредители с бюджетни кредити, които упражняват самостоятелни бюджети по силата на специални закони и други отчети, когато това е предвидено в закон; доклади за извършени одити на бюджетни системи или със значими резултати за съответните бюджети и другите публични средства и дейности по чл. 5 ЗСП; доклади за резултатите от извършени одити по решение на Народното събрание. Доклади за извършени одити на средства от фондове и програми на Европейския съюз и на изпълнението на международни актове, когато това е предвидено в съответния

международен акт или е възложено от оправомощен орган, се предоставят на Европейската сметна палата, на Европейската комисия и на Националния ръководител, съгласно Меморандума за разбирателство между правителството на РБългария и Европейската комисия за създаване на Национален фонд.

КОМИСИЯ ЗА ФИНАНСОВ НАДЗОР-Комисията за финансов надзор (КФН) е създадена на 1 март 2003 г. със Закона за Комисията за финансов надзор. Тя е независима от изпълнителната власт институция и за своята дейност се отчита пред Народното събрание на Република България. Комисията е специализиран държавен орган за регулиране и контролиране на финансовата система, в който се съсредоточават надзорните функции, изпълнявани от съществуващите дотогава Държавна комисия по ценните книжа, Държавна агенция за осигурителен надзор и Агенция за застрахователен надзор.

Определяща функция на институцията е да съдейства с юридически, административни и информационни средства за поддържане на стабилност и прозрачност на инвестиционния, застрахователния и осигурителния пазар.

Комисията за финансов надзор е колективен орган и се състои от седем членове: председател, трима заместник-председатели и трима други членове. Правомощията на председателя са определени като координиращи, организационни, надзорни и представителни. Законът му възлага и строго административни функции, свързани с управлението и контрола на КФН като административна единица. Правомощията на заместник-председателите, упражняващи надзор над трите основни сектора - инвестиционен, застрахователен и социално-осигурителен, са рамкирани индивидуално по конкретната материя, като им е дадена законодателна възможност за оперативна самостоятелност при вземане на решения в съответния ресор.

Интегрирането на надзора е сравнително нов подход, който се основава на разбирането, че различията между институциите, предлагащи финансови услуги, все повече се заличават, както и че понякога противоречивите регулативни методи могат да доведат до деформации и следователно да окажат негативно влияние върху развитието на пазара. Сложните взаимовръзки на глобалните пазари, все по-честите промени във финансовата сфера, създаването на интегрирани структури и предлагането на комплексни финансови услуги са фактори, които оказват значителен натиск върху системите с множество припокриващи се регулаторни органи. Решението, което много страни възприемат и прилагат в различна степен по отношение на интеграцията, е създаването на обединен регулаторен орган, който да осъществява надзора над финансовите институции.

Основните цели на този подход са:

- Да се постигне неутралност на регулацията по отношение на финансовите институции;

- Надзорът да е съобразен със степента на пазарен риск, съотносим към отделната финансова институция;

- Да се подобри координацията при регулирането по отношение на различни цели - за създаването на стабилен пазар, за честно пазарно поведение, за защита на потребителите;

- Да се засили контролът върху финансовите групи;

- Да се използват в пълна степен т. нар. оперативни преимущества, включително постигане на икономия от мащаба, използване на общи ресурси, концентриране на надзорните функции. Икономите от мащаба в организационен план спомагат да се избегнат случаите на конфликти и на дублиране на функции на регулативните органи.

Процесите на консолидиране във финансовите пазари, преплитането на дейностите между инвестиционните, застрахователните и пенсионните дру-

жества, както и банковите институции, набират сила и в България, като се очаква задълбочаване и разширяване на обхвата им в бъдеще. Появяват се нови институции и продукти, които в голяма степен се интегрират в структурите и пространството на европейската финансова индустрия.

Създаването на Комисията за финансов надзор следва да се разглежда като съвременен отговор на новите икономически реалности. Промяната засяга не само начина за регулиране на участниците на пазара, но и цялостната организация на надзора. Интегрираната и неутрална регулация способства за създаването на прозрачен и открит пазар, на който, при балансирано ниво на регулативен контрол, участниците могат свободно да се конкурират. Като резултат се очаква финансовата система да привлече нови участници и капитали. За България новият регулаторен орган е средство за повишаване растежа на небанковия финансов сектор, за създаването и налагането на финансови продукти, които подпомагат икономическия растеж и диверсификацията.

Като универсално оправомощена национална институция комисията е в състояние да прилага компетентно и последователно законовите разпоредби спрямо всички участници на небанковия финансов пазар в страната. Уеднаквяването на нормативното и административно третиране на всички видове финансов бизнес предотвратява възможностите за преференциално развитие на един сектор за сметка на друг, без това да е обусловено от пазарните механизми.

Правомощията на КФН гарантират високата степен на адаптивност на организацията към често изменящите се вътрешно- и външноикономически условия и гарантират адекватна реакция при необходимост от нормативни и други промени.

Изготвяните от комисията анализи за развитието на капиталовия, застра-

хователния и осигурителен пазар имат цялостен и задълбочен характер и дават обективна оценка за финансовото състояние и за равнището на риск на финансовите институции. Съответно КФН е в позиция да взема превантивни мерки при наличие на сигнали за нарушения, с цел да се запази финансовата стабилност на цялата система.

Засилва се координацията на КФН с националните органи, имащи отношение към проследяването на незаконните и криминални операции на финансовия пазар.

Широките правомощия, предоставени на КФН, в голяма степен са сходни с делегациите, предоставяни на националните надзорни органи от европейското право. Те са благоприятна предпоставка за установяване и поддържане на делово сътрудничество на КФН с надзорните органи на голям брой страни.

Целите на Комисията за финансов надзор са следните:

- Защита на интересите на инвеститорите, застрахованите и осигурените лица;
- Осигуряване на стабилност, прозрачност и доверие на финансовите пазари.

Инструментариумът, с който комисията разполага за постигане на целите си, е възможността за законодателна инициатива, предварителният контрол при допускане на участници на пазара чрез лицензионен режим, правото на контрол на дейността на вече допуснатите пазарни участници и най-накрая, правото да налага санкции при установяване на нарушения.

Структурата и функциите на комисията са определени от Закона за Комисията за финансов надзор и специалните закони, регулиращи инвестиционната, застрахователната и осигурителната дейност. Върху профила и характеристиките на структурата на комисията влияние оказва и традицията,

наследена от периода на функциониране на предишните надзорни институции.

Дейността на КФН като регулаторна и надзорна институция основно се реализира от трите специализирани управления: "Надзор на инвестиционната дейност", "Застрахователен надзор" и "Осигурителен надзор". Структурата на управленията е съобразена с двете специфични дейности на институцията - издаване на лицензи и проверки. В управление "Застрахователен надзор" функционира дирекцията "Разрешения и специализиран надзор" и "Проверки и финансов надзор", а в управление "Осигурителен надзор" те са: "Регулаторни режими и оценка на риска" и "Контролна дейност".

Структурата на управление "Надзор на инвестиционната дейност" е повлияна от обстоятелството, че в сектора на ценните книжа оперират голям брой, различни по вид и характер на дейността си дружества и лица. Профилът на всяка дирекция се определя от вида на наблюдаваните дружества, а именно: инвестиционни посредници, инвестиционни и управляващи дружества, публични дружества и други емитенти на ценни книжа, физически лица, които имат право да извършват сделки с ценни книжа. В рамките на инвестиционното управление има три дирекции - "Инвестиционни посредници. Пазари на ценни книжа"; дирекция "Емитенти на ценни книжа" и дирекция "Инвестиционни и управляващи дружества".

Важен елемент на единната структура е създаването на добре работеща обща администрация, тясно свързана с всяко едно от специализираните управления и подкрепяща тяхната дейност. Към общата администрация са създадени шест дирекции:

- дирекция "Правна и методология на финансовия надзор", която изготвя юридически обосновки, разработва и оформя нови нормативни актове и предложения за тяхното изменение и допълнение;

- дирекция "Обща канцелария" организира деловодното обслужване и контрола за движението на документите в администрацията на комисията, както и деловодното обслужване на членовете на комисията;

- дирекция "Човешки ресурси" извършва подбора на служителите, организира обучението и повишаването на квалификацията им, както и тяхното атестиране;

- дирекция "Финансово-стопанска дейност и управление на собствеността" организира финансовата дейност, вътрешнофинансовия контрол, счетоводството и отчетността в комисията;

- дирекция "Международно сътрудничество и връзки с обществеността" изпълнява функции по международното сътрудничество на КФН и евроинтеграцията и осъществяване на връзките с обществеността;

- дирекция "Информационни технологии и регистри" се занимава с изграждането на информационната система и конкретните електронни регистри, необходими за изпълнението на задълженията на звената от специализираната администрация.

Съгласно нормативните изисквания КФН поддържа регистър за всички поднадзорни лица, съдържащ подробна информация за тяхната дейност. Целта на създаването и поддържането на публичния регистър е да се осигури достъп на заинтересуваните лица до информацията, която е от съществено значение при вземане на финансови решения.

Информацията в регистъра се поддържа чрез специално разработена електронна система, която е лесна за ползване, характеризира се с функционалност и гъвкавост и дава възможност за генериране на различни видове справки, което допълнително улеснява потребителите и анализаторите на финансова информация.

Информацията от публичния регистър е достъпна на място в КФН или чрез Интернет страницата на комисията.

Във връзка с разширяване и подобряване ефикасността на контрола комисията е предприела редица инициативи за установяване на по-тясно сътрудничество с национални органи и организации. През октомври 2003 г. бе сключен Меморандум за сътрудничество и взаимодействие на Комисията за финансов надзор с Българската народна банка. Целта на меморандума бе да се подобри координацията между двете институции по въпроси от взаимен интерес в сферата на финансовите пазари чрез съгласуване на определени действия във връзка с упражняване на предоставените от закона надзорни правомощия на двете институции; усъвършенстване на практиката по стриктното прилагане на законите; съдействие за подобряване на нормативната уредба, регламентираща дейността на поднадзорните им лица; взаимно подпомагане при упражняване на съответните надзорни функции.

С цел осигуряване на сигурност и стабилност в развитието на финансовите пазари, която да има положителен ефект върху макроикономическото развитие, в България е създаден Консултативен съвет по финансова стабилност, в който участват ръководителите на Комисията за финансов надзор, Българската народна банка и Министерството на финансите.

Договореностите с Комисията за защита на конкуренцията целят подпомагане на взаимодействието между двете институции в съответствие със сферите им на дейност чрез обмен на информация, създаване на междуправителни работни групи и др. Подписаният меморандум с Агенцията за финансово разузнаване към Министерството на финансите и инструкцията към него предвиждат договарящите се страни да си сътрудничат при събирането, съхраняването, проучването, анализването и

разкриването на информацията, с която разполагат, относно финансови трансакции, за които има съмнение, че са свързани с изпирането на пари или криминална дейност.

От значение за ефективната борба с финансовите престъпления е подписаното Споразумение за сътрудничество и взаимодействие между Комисията за финансов надзор и Министерството на вътрешните работи. Сътрудничеството ще се изразява в събиране и анализиране на информация за финансовото състояние на поднадзорни на КФН лица, както и в предоставяне на експертна помощ при извършване на проверки, при които се налага да бъдат решавани въпроси от компетентността на двете институции.

Важен момент в сключените от КФН споразумения е предвидената възможност за извършване на съвместни проверки със заинтересуваните институции.

С напредването на процесите на интеграция с Европейския съюз и създаването на условия за извършване на дейност на чуждестранни лица чрез свои клонове на територията на Република България, както и на български лица, извършващи дейност извън страната, се появи необходимостта от сътрудничество с чуждестранни институции, регулиращи и контролиращи финансовите пазари. С цел осъществяването на по-ефективен надзор над финансовите компании с международна дейност, предотвратяване на пазарни манипулации, недобросъвестна търговия, пране на пари, пресичане на възможни финансови злоупотреби бяха сключени и международни споразумения. Скоро след създаването си Комисията сключи и първият двустранен Меморандум за сътрудничество с унгарския финансов надзор. Впоследствие КФН започна преговори за сключване на подобни меморандуми с надзорните органи на съседните ни страни. До момента комисията е сключила или е в напреднала фаза на

преговори за сключване на споразумения за сътрудничество с всички финансови надзори от съседни държави (с изключение на Сърбия и Черна гора, където местното законодателство не позволява подобна възможност), както и с надзорните органи от държавите с най-големи инвестиции в българския финансов сектор. КФН е активен член на Международната организация на комисиите по ценни книжа (IOSCO) и на Международната асоциация на застрахователните надзорни институции (IAIS). Също така КФН е член - учредител на Международната организация на пенсионните надзори (IOPS). Представители на комисията участват във форумите на тези организации, както и в работните групи, които изработват принципите на най-добрата практика в областта на надзора на инвестиционните, застрахователните и осигурителните пазари.

БАНКОВ НАДЗОР –той е особен вид финансов контрол върху дейността на търговските банки, осъществяван с цел осигуряване на сигурността на банковата система на страната. Банковият надзор има статут на публично-правна дейност. Организацията на банковия надзор е нормативно уредена в Закона за Българската народна банка и Закона за банките. Днес Централните банки играят основна роля при осъществяването на банковия надзор. Главната цел на банковия надзор е поддържането на стабилността на банковата система, защита на интересите на вложителите и кредиторите /1,стр. 525/. За реализирането на тази цел банковите надзорни органи имат широки правомощия: могат да изискват от търговските банки информация за тяхната дейност, да проверяват документацията и отчетността им, да издават в рамките на своята компетентност и правомощия правни актове, да вземат решения, касаещи дейността на търговските банки.

Банковият надзор се осъществява чрез: лицензиране, регулиране, контрол за спазване на икономически нормативи, инспекции и ревизии.

Търговската банка може да извършва банкова дейност само при наличието на лиценз за осъществяване на банкова дейност. Законодателството на всяка страна установява изискванията, на които следва да отговаря търговската дружество, желаещо да получи лиценз за осъществяване на банкова дейност.

Под регулиране на банковата дейност се разбира дейността на оправомощените за това органи, издаващи правни актове /нормативни и индивидуални/, определящи структурата, условията и способите за осъществяване на банкова дейност. За осигуряване на стабилността на търговските банки, Централната банка може да установява задължителни нормативи, в частност минимален размер на уставния капитал за новосъздаваните банки, минимален размер на собствения капитал за действащите банки, максимален размер на кредитите, гаранциите и поръчителите.

Непосредствените проверки и ревизии могат да се осъществяват от Централната банка. Тяхна основна задача се явява надзорът и контролът върху точното спазване от страна на банките на банковото законодателство и прилагането на санкции спрямо нарушителите му с цел осигуряване на стабилността на банковата система.

Българска народна банка, основана през 1879 г., е Централната банка на Република България. Основната ѝ задача е да поддържа стабилността на националната парична единица посредством провеждане на адекватната за целта политика. Банката се грижи и за функционирането на ефективна платежна система. След въвеждане на режима на паричен съвет на 1 юли 1997 г. броят на инструментите на паричната политика, които банката има право да използва, бе намален и валутният курс към момента е законово фиксиран на

1.95583 лева за 1 евро. БНБ има изключителното право да емитира банкноти и монети на територията на България. Те се произвеждат в Печатницата на банката и в Монетния двор. Българската народна банка изпълнява функциите на финансов агент на правителството. Българска народна банка регулира и упражнява надзор върху банковия сектор с цел поддържане стабилността на банковата система. Банката издава банкови лицензи, провежда инспекции на място и събира данни от търговските банки. Небанкови финансови институции като финансовите къщи също са предмет на лицензиране и надзор от страна на Българската народна банка. БНБ осъществява контрол върху търговията с ДЦК на търговските банки и сетълмента на държавни ценни книжа /ДЦК/. Банката администрира Депозитара за ДЦК и следи дейността на Централния депозитар.

Особеностите на публично-правния характер на статута на Централните банки, "определят и взаимоотношенията им с органите на държавна власт" /2, стр. 481/.

В наши дни най-известната и авторитетна международна организация в областта на банковия надзор е Базелския комитет по банков надзор, създаден през 1974 г. Комитетът няма наднационални правомощия, а само подпомага страните при създаването на надежна и ефективна система за банков надзор, като формулира предложения и разработва стандарти. Маркирайки общите подходи, набелязвайки границите за правна регламентация на дейността на банките, Комитетът предоставя на страните възможност самостоятелно да вземат решения за използване на препоръките в собствената си практика. Същевременно авторитетът на Базелския комитет е толкова висок, че неговите препоръки се спазват и от страните, които не са членове на комитета. Така например Базелската методика за оценка на достатъчността

на капитала се използва повсеместно и от страни, които не са членове на комитета. Комитетът разработва и минимални стандарти, призвани да регламентират различни аспекти на банковата практика, с цел намаляване на вероятността от възникване на кризисни ситуации в отделните банки и снижаване на системния риск за банковата система като цяло. След 1995 г. са публикувани редица съвместни доклади по управлението, съставянето на отчети и разкриването на информация за операции с производни инструменти, осъществявани от банките, специализирани за операции с ценни книжа. В последно време Комитетът отдели внимание на разработването на "Основни принципи за ефективен банков надзор". Списъкът на

принципите съдържа 25 пункта, съблюдаването на които се явява необходимо условие за ефективен банков надзор. Тези принципи обхващат следните въпроси: предпоставки за осъществяване на ефективен банков надзор /1/; лицензиране и структура на собствеността/2-5/; правно регулиране и правни изисквания /6-15/; методи за текущ банков надзор /16-20/; изисквания към информацията / 21/; пълномощия на органите за банков надзор /22/; трансгранични банкови операции /23-25/. Принципите по същество са минимални изисквания и в някои случаи може да възникне необходимост от допълнително регулиране с оглед особеностите на развитието на банковата система на съответната страна.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Финансовое право, изд. Проспект, М. 2004

Финансовое право, изд. Юристъ, М. 2005